

tengewonen druk. Aan Farao's hof opgevoed, ontving hij een uitzonderende voorbereiding voor zijn lateren arbeid als wetgever, leider en richter. Ondanks zijn opvoeding Israëliet gebleven, mengt hij zich haastig en hartstochtelijk in den strijd tusschen een Egyptenaar en een zoon Israëls en daags daarop in dien tusschen twee Israëlieten. Hierin bewijst hij zijn trouw hart, maar van zijn optreden ondervond hij slechts teleurstelling. Vervolgd door Farao en uitgeworpen door zijn volk komt hij in Midian, waar afstammelingen van Abraham en Keturah, woonden, die den Semitischen hoofdgod El vereerden, zooals uit den priester-naam Rehuël, d. i. vriend van El, blijkt. Dat verblijf in Midian is voor zijn vorming van de grootste betekenis geweest. In Egypte had hij zichzelf opgeworpen en stond hij in eigen kracht, in de woestijn moest hij ootmoed, geduld, wachten, zelfverloochening leeren.

Na veertig jaren verblijf in Midian komt hij den berg Horeb de roeping Gods tot hem. Opmerkelijk is, dat de berg hier „berg Gods" wordt genoemd. Sommigen meenen, dat de berg Horeb reeds van vroeger als heilig bekend stond, waarvan echter alle bewijzen ontbreken. Aan dezen berg dan verschijnt in het brandende braambosch de Heere, bepaaldelijk „de Engel des Heeren", die zich hier bekend maakt als Jehovah, de onveranderlijke zijnde, de God van trouw. Merkwaardig is, dat God nu een boodschap heeft voor heel het volk. Vroeger was God de God van Abraham, van Izaak, van Jakob, telkens individueel. Nu komt God tot een gansch volk. In verband daarmee verandert Gods methode ook. Nu moet er een Middelaar komen. Mozes is de Middelaar des Ouden Verbonds.

Veel bezwaren brengt Mozes in, maar eindelijk gehoorzaamt hij en, vergezeld van Aäron die hem onderweg tegengekomen was, verschijnt hij voor Farao, allereerst met het verzoek om Israël drie dagen in de woestijn te laten gaan, omdat het den Heere offert. Heeltemaal ten onrechte wordt dit verzoek voorgesteld als bedrog. Het was een billijk verzoek. Hadden, naar men zegt, de Egyptenaren zelf niet tusschen Suez en Sinai een gebergte, waar zij menigvuldige offeranden brachten? Bovendien, was Israël ook niet van huis uit een vrij volk? Maar Farao bond met bewijzen den strijd aan tegen den God van Israël, waarmee het droeve zielsproces zijner verharding begint. Tien malen wordt de verharding aan God, tien malen aan Farao toegeschreven. Ze is een daad Gods. Hij heeft ze gewild, maar zij komt in den weg van Farao's eigen, schuldige zelfversterking. Op de meest heilige manier, door voortgaande openbaring van Zijn macht en deugden, door overmaat van goedheid heeft God in dezen Zijn raad volvoerd.

Telkens immers nam God een plaag weer weg, als Farao zich vernederde. Eerst zond God over Egypte landplagen, omdat Farao en de Egyptenaren de grootheid Gods boven de goden des lands zouden verstaan. Alle elementen der natuur, aarde, water, lucht, evenals de dierenwereld, de tetraïnen van Egypte's goden komen onder den vloek van Israëls God. En eindelijk, als Farao nog zijn hart verhardt, zendt God de laatste plaag en doodt Hij Egypte's eerstegeborenen, die speciaal aan de goden waren gewijd. Deze plaag droeg heeltemaal het karakter van gericht en liet niet geen mogelijkheid zich als de vorige negen nog uit natuurlijke oorzaken verklaren. Eerst dan is Farao's tegenstand gebroken en geeft hij Israël verlof om uit te trekken. Echter, nogmaals veranderd, jaagt hij Israël na en vindt met zijn leger in de Rode Zee zijn ondergang.

Een Gereformeerde als Davinck spreekt toch nog anders dan Niebergall!

De ellende van de „afrek-methode".

In „De Stroom" (vrijzinnig) schrijft A. M. L. Frevel over „Het liberale Jezusbeeld". Het artikel is merkwaardig om zijn radicale eerlijkheid; het noemt de dingen bij den naam. Vandaar dan ook — zulk een verschijnsel is heel gewoon — dat een gereformeerde er veel goeds in vindt, inzonderve n.l. als het een afwijzing bevat van midden-standpunt-menschen, die de orthodoxe geit en de vrijzinnige kool samen willen sparen. De wereld is tegenwoordig overbevolkt van zulke spaarders.

Onder dit licht bezien, worde volgend citaat onzen lezers voorgelegd:

Nu spreekt het vanzelf, dat in onze dagen het bijbel-onderzoek alweer tot verdere resultaten is gekomen als in de vorige eeuw. Maar dit is het allerbelangrijkste resultaat: het weten dat op dezen kritischen grondslag een aaneengesloten schets van Jezus' leven en zijn prediking eigenlijk in het geheel niet meer mogelijk is. Dat hebben de eerste modernen niet kunnen doorzien en dat zien nu nog velen niet.

Door velen wordt de z.g. afrek-methode toegepast. Alles wat al te wonderbaarlijk of bijzonder is, wordt dan geschrapt. De geboorteverhalen en de opstandingsverhalen. De wonderbaarlijkste genezingen en nog wat meer. Wat overblijft van de afreksom geldt voor betrouwbare historie.

Dan blijft meestal over Jezus de prediker van zedelijke voorschriften.

God onze Vader, een betere Gerechtigheid en de oneindige Waarde van de Menschenziel; deze drie waarheden, waarvan Harnack zegt, dat Jezus ze als nieuwe dingen aan de menschen heeft gebracht.

Maar in het licht van nieuwe onderzoekingen twijfelt men ook weer aan het bijzondere van deze zedelee. Was ze wel zoo nieuw? En vol tegenstellingen is zijn leer: werpt hij de wet omver of past hij zich aan? Weet hij zichzelf de messias, die komen zou?

Om Jezus' leven te kennen hebben wij alleen de 4 evangeliën.

Over de objectief-bijbelsche waarde van het liberale „Jezusbeeld".

Dezelfde schrijver zegt in het artikel, dat het op liberaal standpunt niet mogelijk is, een „aaneengesloten

levensverhaal" van Jezus op te bouwen, en vervolgt dan (spatiëring, hier en daar van mij, als boven):

Degene, die in Frenssen's roman Hilligenlei het leven van Jezus beschrijft, meent dat dat wel mogelijk is. Hij ziet de verwarring der menschen en gelooft dat alles anders zal worden als zij maar klaar voor zich hebben het beeld van Jezus Christus. Zoolang er in dit opzicht geen zekerheid is, blijven de harten der menschen onrustig, zegt hij. Er is niets noodzakelijker in de heele wereld dan dat er over het wezen van den Heiland klaarheid is. En in de inleiding zegt hij: „Daar vlak in onze dagen een heete nieuwe liefde op tot den eenvoudigen held, die onder allerlei wonderlijke bekleeding bedekt, 2000 jaren verborgen is geweest.

Ontwaak, ontwaak, trouwe held.

En langzamerhand, daar vele trouwen en waarachtigen aan 't werk zijn, en elkander de hand reiken, zien wij zijn ziel. Zes of zeven der gewichtigste stations van zijn leven worden zeker vastgesteld: hij staat daar voor ons: een mensch.

Deze optimistische verwachting van Frenssen en van Renan en van allen, die in de mogelijkheid van een Jezusroman, van een historisch juist Jezusbeeld hebben geloofd, is volgens het critisch bijbelonderzoek een illusie gebleken.

Daarbij komt dit: het liberale Jezusbeeld maakt den indruk een zuivere weergave te zijn van den historischen Jezus. Onder de eerste modernen heeft ook sterk geleefd de overtuiging, dat zij wel veel van het traditionele Christendom hadden moeten laten varen, maar dat zij in kern nu juist benaderd hadden, wat Jezus in diepsten zin had bedoeld. En dat was hun vreugde geweest.

Maar zij vergisten zich. In werkelijkheid is dat Jezusbeeld samengesteld uit die elementen van de Evangelische overlevering, die aanpasten aan de optimistische levensbeschouwing en het humaniteitsideaal van de eerste modernen. Zij hebben eenvoudig weggelet wat hun vreemd scheen en wat paste in hun gedachten naar voren geschoven.

Jezus' prediking werd voor hen humanistische prediking, gegrond op een verlicht godsdiensig universalisme, geloovend in den adel van de menschenziel en waardeerd dit aardsche leven.

Nu is het idealistische humanisme, dat de waarde van den mensch en van de aardse verhoudingen hoog stelt, stellig in Jezus' prediking te vinden en ook in heel zijn waardeering van het gewone omgangeleven. Er is een woord als „Gij zijt het licht der wereld" — schijnt nu licht voor de menschen, er zijn de beelden van den gestadigen groei van het Koninkrijk Gods. In zoverre sluit het liberale Jezusbeeld wel aan bij de evangelische overlevering.

Maar er is ook een andere kant. Er is ook het harde en geweldige van den profet, die onder vrees en beven de komst van het Godsrijk verkondigt en den ondergang van deze wereld. „Moet niet dat ik gekomen ben om vrede te brengen, maar het zwaard".

„In zijn toorn laat ik den Meester liefst onbespied en van striemende conflicten wend ik het hoofd af". kon Jer. de Vries in zijn preeken zonder onrust zeggen.

Jezus' prediking is echter niet alleen de vriendelijke verkondiging van een verheven humane zedelee. — B. Huot sprak van de vriendelijke verkondiging van de Bergrede! — Maar het leven, waartoe Jezus roept staat ook in absolute tegenstelling tot al wat van deze wereld is. De hoogte van de Bergrede is in volstrekte tegenspraak met al ons doen. Het leven uit God en het leven van de wereld liggen niet in elkaars verlengde. Waar zij elkaar ontmoeten, staat het Kruis. Het Kruis is de innerlijke noodzakelijkheid van het Christusleven. Ik meen dat dit alles in het liberale Jezusbeeld lang niet genoeg tot uitdrukking komt. Het conflict, het kruis wordt er altijd eenigszins op den achtergrond geschoven als het toevallige einde. De optimistische 19e eeuw heeft weinig oog gehad voor de tragiek van het menschenleven, dat deel heeft en blijft hebben aan twee werelden en dat ondanks zijn heimwee naar omhoog, toch zoo sterk geworteld is in de aarde en dat als het omhoog gaat, breken moet met zooveel wat op deze aarde verheugt.

De toekomst van het liberale „Jezusbeeld".

Nog citeer ik uit hetzelfde artikel:

De vraag was of dit liberale Jezusbeeld, dat onder ons nog zeer verbreid is, ook op den duur ons kan bevredigen. Mijn antwoord luidt tenslotte ontkennend.

Het moet voor de eerste generatie van modern-godsdiensigen een groote rijkdom zijn geweest den mensch Jezus in vrij duidelijke trekken voor zich te zien, nadat zij zich hadden losgemaakt van het dogma, dat Jezus als heilig hemelwezen zag. Ik meen echter, dat wat de 19de eeuw bevredigde, door de 20ste eeuw als een religieus gemis zal worden gevoeld.

Omdat Jezus Christus meer kan beteekenen dan enkel een genie in ethisch en godsdiensig opzicht, een verheven mensch, een held, een hoog voorbeeld. Het lukt mij toe, dat de Orthodoxe gelijk heeft, als zij zegt dat wij meer dan dat noodig hebben in leven en in sterven. Wij hebben noodig de openbaring van een andere, heilige, volstrekte Werkelijkheid: God en Zijn Woord. Het is eigenlijk ook voor ons noodig, dat God in daad in deze duistere wereld en in Christus weten wij Hem het meest nabij. Niet allereerst als hoog voorbeeld, dat toch ver boven ons kunnen reikt, maar eerder als de openbaring van het Oordeel Gods over deze wereld; in hem zien wij den afstand van Gods eisch en wat wij nog zoo kwaad niet vinden. Daarom maakt het lezen van het Evangelie ons altijd klein.

Maar hij is bovenal de openbaring van de Genade Gods over menschen. Christus die in de duistere wereld komt en zoekt en redt verlorenen, zoo komt hij ook tot ons, die onder zijn oordeel bezwijken.

In dezen zin is Jezus Christus meer dan een hoog voorbeeld, een held, die tot deze betrekkelijke wereld behoort en dien wij kunnen volgen — hij is de Gezondene Gods, de Openbaring Gods, wiens hoogte aan de diepten van het menschenleven beantwoordt.

Maar dan spreek ik van Christus en dan ben ik dus boven het leven van den historischen Jezus uit.

In dit laatste zinnetje zit dan weer de onmogelijkheid van vereeniging van dezen schrijver met ons. Maar wie zou voor het overige niet dankbaar zijn voor dergelijke uitspraken?

Over Em. Swedenborg, en zijn kerkbegrip.

Dr C. N. Impeta vervolgt in „het Geref. Jongelingsblad" zijn artikelen, en merkt nog op:

Swedenborg heeft zelf geen kerk gesticht. Maar, naar hij beweert, is hem geopenbaard in een gezicht dat de „nieuwe kerk" spoedig gesticht zou worden, overeenkomstig de profetie uit Openb. 21 dat het nieuwe Jeruzalem spoedig van God uit den hemel zou nederdalen.

Hij leerde dat er sinds de Schepping vier kerken op aarde geweest waren: de eerste: de kerk der Adamieten; een tweede: die der Noachieten; een derde: de Israëlietische; en een vierde: de Christelijke kerk.

Deze kerk was nu evenwel in zijn leeftijd volstrekt ontzonken aan haar ideaal; ongelooft vierde hoogtij moordende twijfel had duizenden anderen in zijn netten verstrikt; het rationalisme had de gemoederen verkild; een zelfzuchtige zedelee verving warme vroomheid; schrikkelijke oppervlakkigheid had de plaats van allen diepgang ingenomen; het geestelijke was geheel en al gedrongen op den achtergrond.

Nu zag Swedenborg voor zijn bewustzijn, in de tweede periode van zijn leven, zich van Godswege bekleed met een zeer bijzondere roeping.

Vooreerst moest hij ontvrouwen den waren inhoud van Gods Woord. De betekenis van den Bijbel voor de Kerk te herstellen beschouwde hij als zijn voornaamste taak. In de voorrede van de Nederlandse vertaling van zijn „Hemel en Hel" lezen wij: „Van de theologische werken, die hij gedurende zijn leven uitgaf, waren twee derden gewijd aan de uiteenzetting van de leerstukken in den Bijbel vervat. Van de werken, die hij onafgeveerd achterliet, wordt een nog grooter aandeel door bijbelvertaling ingenomen."

Hij erkent Gods Woord als de eenige bron van geestelijke waarheid voor den mensch. Gedurende zijn geheele wetenschappelijke loopbaan had zijn geloof in de Schrift nooit gewankeld. Zoodra hij zijn taak gevoelde, leerde hij de Hebreeuwse taal. De Griekse keende hij reeds en van dien tijd af werd Gods Woord in de oorspronkelijke taal het eenige onderwerp zijner studie. Hij begon met den Bijbel eenige malen door te lezen, de verschillende uitspraken met elkaar vergelijkende, inhoudsregisters en concordansen makende, terwijl hij elk licht, dat voor hem opging, verder vervolgde.

Aan deze taak besteedde hij, voor de uitgave van zijn eerste theologische werk, vijf jaren van onvermoeide diepe studie, zoodanig als hij van te voren aan zijn wetenschappelijk werk had besteed. Zijn voorbereidende aantekeningen en opmerkingen, gedurende dit tijdperk gemaakt en na zijn dood uitgegeven, vullen reeds een twaalfde octavo deelen en toonen duidelijk zijn grooten ijver en ernst in de studie van den Bijbel.

En aan de Bijbelstudie, die hij hem (gelijk ik vroeger opmerkte), een geheel eigen, critisch, karakter droeg, dankte hij nu voorts, in de tweede plaats, zijn leervoorstellingen. Zijn voornaamste dogmatische werken schreef hij tusschen zijn 73e en 80e jaar; een leer over God den Heere, over de Heilige Schrift, over het leven, over het geloof; voorts zijn: Vera christiana religio: de ware christelijke godsdiens, bevattende de geheele theologie der Nieuwe Kerk, die door den Heere voorgezegt is in Dan. VIII: 13, 14 en in Openb. XXI: 1, 2 (1771). Een kort begrip daarvan gaf hij uit onder den titel: „Korte verklaring van de leer der Nieuwe Kerk, bedoeld met het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaringen".

Hij zegt, dat de Engelen hem zijn leervoorstellingen openbaren, of liever zelfs dicteeren; hij is immers ook met hen dagelijks in gesprek.

Zoo is het mogelijk dat hij zijn werke over het Nieuwe Jeruzalem in zijn leer, kort saamgevat, aldus aanvangt: de mensch die Op. 21 heet verstaat 't niet anders dan naar den letterlijken zin. . . De Engelen nochtans verstaan deze dingen gansch anders; wat de mensch natuurlijk opvat, dat vatten de engelen geestelijk op; en zooals de engelen het verstaan, zoo is het de rechte betekenis en dat is de inwendige of geestelijke zin van het Woord. En overeenkomstig dien zin dan is de nieuwe hemel en de nieuwe aarde een nieuwe kerk, zoowel in de hemelen als op de aarde, en de stad Jeruzalem die nederdaalt, is de hemelsche leer van die kerk.

Dat het einde der hedendaagsche Kerk voorhanden is heeft hij aangetoond in zijn werke: „Over het laatste oordeel en de verwoesting van Babilon".

Terwijl de leer vervolgens wordt gegeven evenzeer in zijn: Arcana coelestia, Hemelsche geheimen; Over den Hemel en zijn wonderen en over de hel, van hooren en zien; De verklaarde Openbaringen, overeenkomstig den geestelijken zin.

Tenslotte:

Ook 't Spiritisme stelt in zijn ondervindingen belang, al kan men Swedenborg minder Spiritist dan wel Spiritualist noemen. Hij deed „de geesten" niet opkomen; hij had met hen en hun geestelijk bestaan, naar hij zeide, de innigste gemeenschap.

Velen hebben hem hoog geprezen, zoowel om zijn natuurvorschied en mathematische kennis als om zijn betekenis als theoloog en theosoof, al behoorde niet tot zijn geestesverwanten, bijv. een Carlyle; anderen zijn tot zijn gevoels bekeer. Maar de christen die begeert leer en leven te richten naar het Woord van God, volgens de klare taal die het omtrent God en Goddelijke dingen tot ons spreekt, staat ver van dezen Noordse Geestenzieners af en begeert niet met hem

te gaan eer den weg d

De „Saamb

samenpraak

Bart. B

genl Versh

ook zoo a

getuigt loel

evenals de

Nu heb ik

de hand he

Kees. A

ik werke

Bart.

van Chris

Kees. 2

del zelf vi

Bart. V

het einde

dacht ik: .

dan was B

Kees. 1

zoo niet i

Christus e

Bart. J

zie je het

van dien

Kees. 3

Bart. I

en de lru

wij Jezus

ren — H

luid. Zijn

vasl, wil

toevertrou

licht los, .

als omkle

ongelooft

looper". K

Kees.

dersom be

Bart. D

stam de k

maar juist

Jezus, mar

Kees. 1

Dit is nu e

doet ze ook

waarheid lig

werkt het wil

zaligheid mo

Hoe welk

inconsequen

Kees. 2

intrekt?

Bart. V

makende g

als zij moe

de Heere

Zijn linker

Zijner nab

van je ha

Kees. 1

Bart. V

Volgens Ba

bent mis, Ba

loren. Als w

God moet on

bidden.

Dit is niet

prof. Grush

rozing, om h

deipant der

Liefst lude

mazand" een

laatste tijl

voorgaan. De

maaltijd bie

mer een nie

Het oerst

rustende per

passieeren. D

teont slag o

tandijk is h

voor alles G

ervoor levert

manschap ze

moelijkheden

kan beseffen

is mede een

blijkt, dat h

ik zoo eenk

ik de boeke

zeker en vas

nigeel, plei

er van, zoo

te brengen,

een goed boe

getroost. Hic

opwekken, V

dan dat hij

andere wijze

ons Gereform

midden nitg

schenken. E

mij — de hee